

Максим ЯБЛОНСЬКИЙ

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Аналітичні публікації Петра Волиняка: ідеологічний аспект (на матеріалі „Нових Днів” за 1950–1951 роки)

Публіцистична діяльність Петра Волиняка (псевдонім Петра Кузьмовича Чечета) тривала більше двох десятиліть – з кінця 1940-х, коли в Торонто став співробітником тижневика „Гомін України” (видався з грудня 1948 р.), де відповідав за рубрику „Література, наука, мистецтво”, до праці і створеному ним універсальному ілюстрованому місячнику „Нові Дні” (1950–1960-і роки). Журналістській діяльності передували успішні спроби у красному письменстві: публікації оповідань у 1930-х роках, окремі видання (книги *Земля кличе* (Зальцбург, 1946), *„Під Кизгуртом”* (Зальцбург, 1947), репортаж *Кубань – земля українська, козача...* (Буенос-Айрес ; Зальцбург, 1948) та ін.). Окрім того, Петро Волиняк мав значний видавничий досвід. Так, ще на початку еміграції в Зальцбургу (Австрія) друкував газету „Останні новини”, тижневик „Нові Дні”, літературно-мистецький журнал „Літаври”, окремі книжкові видання. У Канаді організує видавництво „Нові Дні”, де побачать світ і однойменний місячник, і журнал для дітей „Соняшник”, і підручники Петра Волиняка (читанки *Київ, Лани, Дніпро, Запоріжжя, Барвінок*, а також *Фізична географія України*, які перевидавалися декілька разів), і книги письменників діаспори та материкової України. Така багатогранна діяльність Петра Волиняка заслуговує на вивчення та популяризацію, адже демонструє органічний взаємозв'язок літератури й публіцистики, а також значний організаційний досвід в умовах фінансових труднощів.

Окремі складники публіцистичної діяльності Петра Волиняка відомі з дослідження М. Боровика *Українсько-канадська преса та її значення для української меншини в Канаді* (Мюнхен, 1977)¹, статей

¹ М. Боровик, *Українсько-канадська преса та її значення для української меншини в Канаді*, Мюнхен 1977, с. 220–221.

М. Дального², Ю. Клинового³ та ін.⁴, а також матеріалів, представлених у виданні вибраних статей та художніх творів Петра Волиняка „*Поговоримо відверто*” (Торонто, 1975). Однак поза увагою науковців різножанрові публіцистичні тексти журналіста, редактора і видавця „Нових Днів”.

Завдання статті – проаналізувати аналітичні публікації Петра Волиняка на сторінках часопису „Нових Днів” за 1950–1951 роки, виокремивши в тематиці ідеологічний аспект, зокрема суспільно-політичні огляди, а також статті, в яких літературно-мистецькі проблеми розглядаються у взаємозв’язку з ідеологічними.

Джерельною базою є матеріали часопису „Нові Дні” (Торонто) перших двох років видання – 1950 і 1951 років.

Виклад основного матеріалу.

У лютому 1950 р. у Торонто вийшло перше число місячника „Нові Дні”, незмінним редактором і видавцем якого був Петро Волиняк до останніх днів. Окрім організаційної роботи, цей період позначений інтенсивною публіцистичною діяльністю (інформаційні та аналітичні жанри, листування з читачами). Значна частина матеріалів новоствореного часопису (до речі, не завжди авторизована) належить перу П. Чечета.

У редакційній статті першого числа *Слово до читачів* задекларовано такі засади журналу:

„1. Християнські ідеї, як єдиний ґрунт існування людства, а відси й підтримка українських християнських Церков.

2. Активна участь у розбудові країн, в яких живемо, але з настановою, що українці не є об’єкт у цій розбудові, а свідомий своєї сили й ваги суб’єкт.

3. Пам’ятати, що ми українці і робити все можливе для визволення України, керуючись народною традицією, що «хто матір забуває – того Бог карає». Відси моральна, а як стане можливим, то й матеріальна підтримка УПАрмії, яку створив цілий народ і яка тільки йому й належить, являючись тепер єдиною нашою діючою збройною силою.

² М. Дальний, *У справі річниць і ювілеїв* [в:] „Нові Дні”, 1984, ч. 407, с. 25; „Нові Дні” – це був популярний журнал [в:] „Свобода”, 2001, 9 бер., № 10, с. 20.

³ Ю. Клиновий, *Петро Волиняк (1907–1969)* [в:] „Північне сяйво: альманах V”, упорядкував Я. Славутич, Едмонтон 1971, с. 170–171.

⁴ С. Гурко, *Притча про велику людину (Пам’яті П. В.)* [в:] „Нові Дні”, 1984, ч. 411, с. 1–2.

Д. Кислиця, *П.К.Волиняк – видавець і редактор „Нових Днів” і думки з нагоди 20-річчя „Нових Днів”* [в:] „Нові Дні”, 1970, ч. 241–242, с. 15–19.

І. Пишкало, *Торонто у 20-річчя журналу „Нові Дні”* [в:] „Нові Дні”, 1970, ч. 241–242, с. 23.

М. Яблонський, *Репортаж Петра Волиняка „Кубань – земля українська, козача...”*: жанрові та художньо-публіцистичні особливості [в:] „Діалог : Медіа – студії”, 2015, вип. 20, с. 116–127.

4. Безкомпромісова боротьба з комунізмом, агентурою російського імперіалізму і найжахливішою пошестю людства взагалі.

5. Припинення, або хоч зменшення внутрішньо-української боротьби, бо вона знесилоє націю”⁵.

Ці ідейні настанови стануть основою і для публіцистики Петра Волиняка. Природньо, що найбільш адекватно вони можуть бути зrealізовані в аналітичних жанрах, які покликані не лише повідомити, а насамперед з’ясувати суть явища. Серед таких текстів переважають суспільно-політичні огляди, а також статті, в яких літературно-мистецькі проблеми розглядаються у взаємозв’язку з ідеологічними.

Така закономірність простежується вже в публікаціях першого року видання місячника „Нові Дні”.

У статті *Гнучкість російської тактики* Петро Волиняк аналізує складні російсько-українські взаємини. За допомогою історичних екскурсів автор робить висновок про домінанту імперського мислення в російській ментальності. Цитуючи шовіністичні твердження В. Белінського про Т. Шевченка, публіцист наголошує, що всупереч загальноросійським тенденціям, Кобзар „покликав до життя українську націю”⁶, а „через півстоліття після Белінського Україна стала найбільшою небезпекою для Росії, бо загрожувала цілковитим розвалом всій імперії. Росія замість наступу пішла на поступки, але то не втримало, а може навіть і прискорило розвал її державного організму. Доба визвольних змагань, а потім культурний і політичний український ренесанс на чолі з академіком М. Скрипником та таким же несамовитим, як колись Белінський, але українським націоналістом, М. Хвильовим – з одного боку – та розвитком української національної думки під впливом творчості В. Липинського, Д. Донцова, Ю. Липи та інших на західно-українських землях — переконали росіян, що українська справа для їх остаточно програна. Росія вже не могла зважитись на відкритий бій з Україною і настала доба „визнань” права українського народу на існування, але з тенденцією затримати Україну в „добровільній федерації” з Росією”⁷. Петро Волиняк указує на різні способи боротьби з українською ідеєю, серед яких підступні методи роботи Національно-Трудового Союзу, „який складається переважно з колишніх власовських недобитків та активнішої й живої ще частини старої російської еміграції”⁸. Ця частина російської еміграції обіцяє українцям зробити столицею майбутньої Росії не Москву, а Київ. Такі поступки тільки заради федерації з „старшим братом”. „З цією метою вже в 1943 р. в Німеччині виготовлено спеціальний „герб”: на тлі російських національних кольорів зроблено тризуб, який ніби має символізувати нерозривну

⁵ [Б. а.]. *Слово до читачів* [в:] „Нові Дні”, 1950, ч. 1, зворот титульного аркуша.

⁶ П. Волиняк, *Гнучкість російської тактики* [в:] „Нові Дні”, 1950, ч. 3, с. 6.

⁷ *Ibidem*, с. 7.

⁸ *Ibidem*.

єдність російської нації, себто, в їх трактуванні, народи російський, український та білоруський”⁹. На думку автора статті, це ще один, хоч і безнадійний, спосіб спіймати довірливих українців.

Водночас Петро Волиняк указує на зміни в поглядах деяких західних політиків на східноєвропейські справи, зокрема наближення їх до об’єктивної оцінки українського питання, посилаючись на статтю В. Карола в американському журналі „Лайф”. Така тенденція викликала занепокоєння росіян. Нова російська тактика – це висвітлення діяльності УПА не як армії українського сепаратизму, а як „російського (!!!) антикомунізму”. (Орган НТС „Посев”, Лімбург, Німеччина, 22. 1. 1950 р., Ч. 4 (19). На цьому російські „старші брати” не зупиняються і пишуть: „Український чи будьякий інший сепаратизм, це не козир в боротьбі проти советського режиму. А якщо й козир, то тільки в руках Сталіна””¹⁰. Автор статті коментує, що в такий спосіб вони хочуть „заликати світ й відвернути його симпатії, які за останні роки невпинно зростають, від українського визвольного руху. Коли росіяни безсилі зорганізувати навіть найменший опір російського населення большевицькій владі (та то й неможливо, бо як росіянин може боротися проти своєї влади й своєї держави!), то вони в досить таки некультурний спосіб намагаються присвоїти собі здобутки українського й інших поневолених народів”¹¹.

Петро Волиняк показує, що аналогічні позиції займає соціалістична Ліга Борьби за Народную Свободу (О. Керенський), яка подає у своєму бюлетені від 5 березня 1950 р. в кореспонденції співробітника з Британської зони Німеччини тенденційні свідчення новоприбулого німецького полоненого з СРСР. У наведених показах йдеться про відсутність українського питання в СРСР, а також національної ворожнечі загалом. Окрім того, новоприбулий каже, що українською мовою там ніхто не розмовляє¹², хоча кореспондент зауважує, що той говорить „по-російськи добре, з сильним українським та німецьким акцентом”¹³. Петро Волиняк з іронією коментує, що мовознавство ще не фіксувало ознак українсько-німецького акценту¹⁴.

Автор статті робить висновок, що „ці факти свідчать, що росіяни надзвичайно чуйні до українських справ і відповідно до обставин і часу негайно міняють свою тактику”¹⁵, а українцям треба бути уважними до всіляких ворожих диверсій.

Стаття *Дещо про політику й культуру* починається акцентом на актуальній проблемі: „В нашій пресі, зокрема в „Н. Д.” („Нових Днях”. – М. Я.), щораз

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*, с. 8.

¹³ *Ibidem*, с. 7.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*, с. 8.

то частіше чути голоси, що розвиток культури й виховання у нас не відповідає зростаючим потребам української еміграції”¹⁶. Петро Волиняк зіставляє сучасні українські книжкові видання Канади (кінець 1940 – поч. 1950-х рр.) із виданнями 1946–1948 рр. у Німеччині та Австрії. Незважаючи на економічні труднощі й заборони, українці в повоєнній Європі „мали такі досягнення, про які не могли навіть і мріяти еміграції російська й польська, хоч вони мали великі зв’язки серед чужинного світу, велику кількість культурних сил і значний емігрантський досвід, який створив навіть свою традицію”¹⁷. Причину сучасного загрозливого стану публіцист вбачає в тому, що „українство в Канаді і ЗДА (США. – М. Я.) не становить цілості, а розпорошене на безліч, дрібних партій, груп і напрямків, які фактично ізолюються одна від другої, перетворюючись у звичайні українські секти. В Канаді і ЗДА нема нічого загальноукраїнського, а все, що існує, то воно є не українське, а соціалістичне, монархічне, мельниківське, бандерівське чи лебедівське, католицьке чи православне... І люди, які в Європі щось робили, приїхавши сюди, з жахом дивляться на цей поділ і не знають куди пристати. Коли ж хтось зважиться пристати до якоїсь організації, то там він ніякого впливу не має, бо йому не довіряють (принаймні до певного часу)”¹⁸.

На думку Петра Волиняка, не варто розмежовувати політику й культуру української еміграції в Канаді, адже мета спільна – „служити визвольній ідеї, підготувати ґрунт для звільнення України з під влади Росії”¹⁹, а „справжня культура, як і справжня політика, творяться не на еміграції, а всім народом на його власній матірній території”²⁰.

У статті наведено ряд фактів, які засвідчують необхідність спільної праці політики й культури української еміграції в Канаді. Це значні пожертви на користь УПА, однак про діяльність УПА видано тільки одну книгу (*УПА: Українська Повстанська Армія* М. Лебеда (1946)) та листівки. Петро Волиняк зауважує, що варто було б організувати конкурс на написання художнього тексту з життя й боротьби УПА. Інший факт – «місцевий конфлікт між Торонтонтським Народним Домом з одного боку й СУМ-м (СУМ – Союз Української Молоді. – М. Я.) та Пластом – з другого», з якого користають комуністи, оскільки українські національні організації є групами, які ворогують між собою. Як наслідок – збільшення накладу комуністичної періодики: „Українського Життя” (Торонто) до 18 тисяч, а „Українського Слова” (Вінніпег) до 10 тисяч²¹.

За задумом автора статті, наведені факти мали би звернути увагу „на той загрозливий стан, в якому ми опинилися завдяки роздрібленню й розмежуванню

¹⁶ П. Волиняк, *Дещо про політику й культуру* [в:] „Нові Дні”, 1950, ч. 5, с. 20.

¹⁷ *Ibidem*, с. 20.

¹⁸ *Ibidem*, с. 20–21.

¹⁹ *Ibidem*, с. 21.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Ibidem*.

справ культури й політики”²², а треба українські сили й кошти скеровувати не на боротьбу груп між собою, а „на створення великих культурних цінностей, які разом з тим будуть творенням і великої української політики”²³. Тому „більшою політикою є видати якийсь твір Т. Осьмачки чи І. Багряного, які живцем виринають кусок найболючішого періоду нашої історії і дають його читачеві, формуючи цим його світогляд, як видавати „політичні твори” про „ворожу” домівку її керівника”, – переконаний Петро Волиняк.

Стаття *Процес СВУ й СУМ-у – процес над воюючою Україною* написана до 20-ліття процесу СВУ та СУМ-у. Петро Волиняк насамперед наголошує на доцільності різних форм ведення боротьби. Констатує поразку української зброї, яка в 1917–1921 рр. була вперше вжита після довгого періоду культурного відродження, автор зауважує й певні здобутки, бо Росія змушена була визнати самостійність України у союзі з нею. За допомогою історичного екскурсу показано, що ще аж до 1926–1927 рр. в Україні спалахували повстання проти окупаційної влади, але було зрозуміло, що треба шукати нових форм боротьби, відповідних новим умовам. Серед таких – створення Української Автокефальної Православної Церкви та „лояльність” українців до влади з метою забезпечення місця праці, у такий спосіб „почато здійснення, поки що стихійне, великого завдання: обсадити всі місця в державному й партійному апараті українцями й поширити українську ідею від верхів аж до найглибших низів”²⁴. Петро Волиняк, на відміну від усталеної думки в українській історіографії, вважає, що СВУ (Союз Визволення України) на чолі з академіком С. Єфремовим і його юнацький відділ СУМ (Союз Української Молоді) на чолі з племінником академіка Єфремова студентом М. Павлушковим були створені в якості „єдиного українського центру, який би взявся за планування українського наступу і став єдиним керівним штабом цього наступу”²⁵.

Автор статті вважає, що „гасло групи Єфремова „Україна для українців”, заклик Хвильового „Геть від Москви!”, українізація й поширення української культури, й національної свідомості не лише в Україні, а в усіх закутинах СРСР, де жили українці (аж до Паміру й далекого Сходу включно) – це були основні лінії тотального українського наступу на Росію”²⁶. Перед Росією постало єдине завдання: „стримати цей наступ, який вів ні до чого іншого, як до створення Української держави, яка ізолювала б Росію від цілого світу і припинила б існування її як першорядної світової держави”²⁷. Тому розпочнеться процес СВУ й СУМ-у, а також постане наказ УАПЦ „самоліквідуватися”.

²² *Ibidem.*

²³ *Ibidem.*

²⁴ П. Волиняк, *Процес СВУ й СУМ-у – процес над воюючою Україною* [в:] „Нові Дні”, 1950, ч. 6, с. 17.

²⁵ *Ibidem*, с. 17.

²⁶ *Ibidem*, с. 17.

²⁷ *Ibidem*, с. 18.

Остання частина статті – *Сумнівська демонстрація в Торонті* – присвячена висвітленню організованим заходам з нагоди 20-ліття процесу СБУ й СУМ-у в Україні. І хоча місцева організація СУМ-у подбала про чисельну демонстрацію, але „ані написи на транспарантах, ані промови не висвітлили значення й мети свята”²⁸. На жаль, констатує Петро Волиняк, таким шляхом пішла й українська преса, тенденційно висвітлюючи події. Так, „Гомін України” запевняє, що до успіху демонстрації спричинився не тільки СУМ, й Ліга Визволення України, а у „звіті-статті Р. Рахманного в цій газеті про СБУ згадано лише в двох реченнях”²⁹. „Український Робітник” у своєму звіті про демонстрацію зовсім не згадує СБУ й СУМ³⁰. Автор статті твердить, що й учасники демонстрації не знали про її мету та організаторів, як і імена провідників СБУ³¹.

Висновок Петра Волиняка про внутрішню негативну частину свята: „загально-українське виставлено як привада для загалу, а коли люди масово зійшлись, то почався звичайний партійно – груповий бізнес. [...] Сприяла цьому торгові властивість мас легко сприймати зовнішні, матеріальні, або [...] видимі форми боротьби, і нездібність тих мас бачити глибокі загально-національні зрушення, або [...] невидимі звичайним оком прояви і незбагненні посереднім розумом процеси, які єдині, визрівши, дають змогу організувати військовий виступ”³². Автор статті переконаний в успішності такого військового виступу, „який буде наслідком загально-національного дозріння й підготовки”³³.

Завершується стаття відкритими питаннями, які в тодішніх обставинах звучали як риторичні: „коли наш СУМ стане справді самостійною організацією молоді й не дозволить капіталізувати свої здобутки іншим, і коли наші організації й преса перестануть із загально-українського робити групове?... ”³⁴.

У коментарі *Кремль признався до злочинів* Петро Волиняк наводить документ, що потрапив до рук голови екзильного уряду Білоруської Народної Республіки інж. М. Абрамчика, «який свідчить про масове народовбивство в СРСР»³⁵. Публіцист здійснює історичні екскурси в період ежовщини (масові арешти та вбивства), звертається і до власного досвіду (ув’язнення в Дніпропетровській тюрмі з травня 1938 р. по травень 1939 р.). Петро Волиняк усвідомлював, що радянська система знищить виконавця своїх злочинів, але не був поінформований про те, що і М. Єжов розділить долю своїх жертв: 10 квітня 1939 р. його заарештовано за звинуваченням у керівництві змовницькою

²⁸ *Ibidem*, с. 18.

²⁹ *Ibidem*, с. 18.

³⁰ *Ibidem*, с. 19.

³¹ *Ibidem*, с. 18.

³² *Ibidem*, с. 19.

³³ *Ibidem*, с. 19.

³⁴ *Ibidem*, с. 19.

³⁵ П. Волиняк, *Кремль признался до злочинів* [в:] „Нові Дні”, 1950, ч. 7, с. 12.

організацією у військах та органах НКВС СРСР, у проведенні шпигунства на користь іноземних розвідок, у підготовці терористичних актів проти керівників партії й держави й озброєного повстання проти радянської влади та ін., а 4 лютого 1940 р. було розстріляно.

Висновок автора коментаря сформульований чітко: „Москва єдина винна у винищенні населення окупованих Росією держав і народів, але вона намагається коштом ліквідації своїх „шкідників” типу Кісельова в Білорусії чи Балицького в Україні, зняти з себе відповідальність за винищення поверх трьох мільйонів білорусів, коло двадцяти мільйонів українців і багатьох мільйонів інших поневолених Росією народів”³⁶.

Протягом 1951 р. Петро Волиняк продовжив практику аналітичних публікацій, осмислюючи суспільно-політичні події, а також досліджуючи літературно-мистецькі проблеми у взаємозв’язку з ідеологічними.

Стаття *Дещо про соціалізм і літературу* понається ідеологічними акцентами: „позбавити людину і цілий народ їх національних ознак, традицій, звичок і системи думання, і прищепити тій людині й цілому народові, російські ознаки й російську культуру – стало рівнозначним з переродженням тієї людини чи цілого народу в соціалістичну одиницю”³⁷.

Текст цієї публікації Петра Волиняка побудований на аналізі статті К. Зелінського *Як будувати курс літератури народів ССРСР?* (московська „Літературна Газета” Ч. 89 від 30 вересня 1950 р.). У „Нових Днях” відразу акцентується на назві статті радянського автора: „не курс **літератур** народів, а курс **літератури** народів, себто десятки народів уже „створили” одну соціалістичну літературу. Окремі народи вже не творять своїх власних літератур, а всю свою енергію віддають на створення спільної літератури”³⁸ (тут і далі виділення жирним у цитатах належать Петру Волинякові. – М. Я.). Тому Петро Волиняк прогнозує: „Коли погодитись з твердженням, що без власної літератури нема народу, то легко прийти до висновку, що в ССРСР вже нема народів, або в найближчий час їх не буде”³⁹. Закономірно, що автор статті *Дещо про соціалізм і літературу* виокремлює ідеологічну основу курсу літератури СРСР (праці Й. Сталіна, А. Жданова і С. Кірова), а також те, що „історію кожного „советського” народу треба розглядати (і писати!) під кутом зору розвитку російської історії, відкидаючи всі факти й події, які були скеровані проти Росії, або хоч і не скеровані проти, то не принесуть їй користі”⁴⁰. Такі вказівки, за задумом К. Зелінського, мають стосуватися „й історії літератури народів ССРСР”

³⁶ *Ibidem*, с. 13.

³⁷ П. Вол. [Петро Волиняк], *Дещо про соціалізм і літературу* [в:] „Нові Дні”, 1951, ч. 2, с. 29.

³⁸ *Ibidem*, с. 29.

³⁹ *Ibidem*, с. 29.

⁴⁰ *Ibidem*, с. 29.

і тому він домагається розгляду „літератури народів ССРСР, як єдиного явища”⁴¹. Серед задумів радянського чиновника від літератури – створення „Вступу в історію літератури народів ССРСР” як єдиного підручника для всіх вищих учбових закладів СРСР, запровадження нового терміна советська література. К. Зелінський вважає, що творчість О. Корнійчука є характерним явищем української радянської літератури; Петро Волиняк погоджується, бо „творчість же таких самобутніх українських авторів як М. Рильський, П. Тичина, Ю. Яновський, М. Бажан, хоч усі вони „тричіорденосці” і лавреати сталінських премій, але вони сюди не надаються, бо в їх творчості є щось українське, є щось таке, що в російській „соціалістичні” рядки не вкладається... Тому такий другорядний чи навіть третьорядний драматург, яким є О. Корнійчук, має представляти українську вітку „соціалістичної літератури народів ССРСР”⁴².

Стаття завершується суспільно-політичним висновком: „Російська нація в соціалізмі знайшла наймодерніший і найдосконаліший інструмент для збереження свого панування і за допомогою тієї маски й була врятована від розвалу російська імперія”⁴³.

Стаття *Чергова диверсія російського комунізму* опублікована в травневому числі 1951 р. без вказівки авторства, однак у книзі Петра Волиняка *Поговоримо відверто* вона подається у *Списку статей* П. К. Волиняка, надрукованих у „Нових Днях”⁴⁴.

Насамперед Петро Волиняк констатує, що комуністична преса в Канаді, яка видається українською мовою, вихваляє російську національну політику „в Україні та возвеличує заслуги українських комуністів у Канаді, як єдиних оборонців української культури на американському континенті”⁴⁵.

Автор статті припускає, що заради впливу на „канадійських і американських зкомунізованих українців” „Москва пішла на нечувану по своїй нахабності і розмаху провокацію: вона наказала канадійським українцям поставити пам’ятник найбільшому українцеві і найбільшому ворогові Росії Тарасові Шевченкові”⁴⁶. Петро Волиняк провів журналістське розслідування, яке засвідчило, що пам’ятник був спроектований і виготовлений у Москві, а „коло двох місяців тому два вагони того пам’ятника (бронзова фігура поета в 22 фути височиною та 70 тонн українського граніту) прибули на станцію Торонто”⁴⁷. Коли робітники, маючи підозру, що то пам’ятник Ленінові чи Сталінові, не хотіли його розвантажувати і почали закликати до страйку, то на розкішному авто

⁴¹ *Ibidem*, с. 29.

⁴² *Ibidem*, с. 30.

⁴³ *Ibidem*, с. 30.

⁴⁴ П. Волиняк, *Поговоримо відверто*, Мюнхен 1975, с. 642.

⁴⁵ *Idem*, *Чергова диверсія російського комунізму* [в:] „Нові Дні”, 1951, ч. 5, с. 15.

⁴⁶ *Ibidem*, с. 15.

⁴⁷ *Ibidem*, с. 15.

прибули двоє комуністів „жидівської національності, відбули короткі розмови в конторі товарової станції і пам'ятник негайно був відправлений”⁴⁸.

Петро Волиняк твердить, що пам'ятник виготовили радянські скульптори М. Вронський і О. Олійник, які одержали за нього Сталінську премію II ступеня (50 тис. крб.). На доведення цієї інформації він наводить посилання на московську „Літературну Газету” (Ч. 32 від 17 березня 1951 р.); правда, цей „пам'ятник Т. Шевченкові, **невідомо де поставлений**”⁴⁹. На переконання автора статті, це один із численних фактів, які „свідчать про відпруження російського тиску на Україну і гадюче загравання. Але це тимчасове, як і завжди то було, коли Росії загрожувала небезпека”⁵⁰.

Оглядовий характер має стаття Петра Волиняка *Підсумки декади*, в якій висвітлена декада української культури в Москві⁵¹. Окрім традиційних відзнак, сталося те, що виходить за межі „пристойности і політичного такту: ще в час декади почалися напади на українську культуру, навіть на твори, які демонстровано на декаді (опера „Богдан Хмельницький”, музика К. Данкевича, текст О. Корнійчука та В. Василевської)⁵². Редактор місячника „Нові Дні” ставить питання: „Щож заставило Росію так безтактно напасти на свого „меншого любого брата”, себто на український поневолений народ?”⁵³, відповідь на яке подає сам: „Україна, після незчисленних російських погромів, знову виросла, знову зміцніла і тепер знову, є загроза, що Україна перемаже Росію у тому невидимому зовні змагові, який не вгавав і не вгаває на всій земній кулі, де тільки є українці і росіяни”⁵⁴.

Як аргумент Петро Волиняк наводить ряд прізвищ українців, визнаних у різних сферах СРСР, і водночас розмірковує, що Україна й українці в СРСР найбільш люблені й шановані іншими народами. Тому, розмірковує автор статті, „коли в Ленінградському журналі „Звезда”, який ще недавно був під обстрілом, появляється переклад одної з найкращих поезій В. Сосюри, коли не тільки в Україні, а і в Москві та Ленінграді з успіхом іде українська опера Жуковського „Від щирого серця”, коли в Україні надзвичайний успіх мала нова українська опера К. Данкевича „Богдан Хмельницький” і цю оперу з оваціями сприймають у Москві (треба зазначити, що в Москві і в Ленінграді є сотні тисяч українців, які себе не виявляють, але масами закупають усі квитки на імпрези в час українських декад (рівень національної ідентичності яких аналогічний образу Т. Шевченка Кирпа-Гнучкошиєнко-въ із сатиричного звертання „Панове субскрибенти!” (поема *Гайдамаки*). – М. Я.)), то це все видалося для Москви

⁴⁸ *Ibidem*, с. 15.

⁴⁹ *Ibidem*, с. 15.

⁵⁰ *Ibidem*, с. 15.

⁵¹ П. Волиняк, *Підсумки декади* [в:] „Нові Дні”, 1951, ч. 8, с. 26–28.

⁵² *Ibidem*, с. 26.

⁵³ *Ibidem*, с. 26.

⁵⁴ *Ibidem*, с. 26.

дуже загрозливим: тому починається ліквідація цих творів, їх творців, а разом і тих потаємних українців чи українських прихильників, які уможлиблюють вихід цих „порочних” (вираз передової „Правди”) творів до російської публіки, чи то через сцену Большого театру чи через російський журнал „Звезда”⁵⁵.

Назва другої частини публікації – „Канадійські українські комуністи палять...московську „Правду”!” – має контroversійний характер. Йдеться про те, що у т. зв. „прогресивній” книгарні в Торонто на Батерст 300 відсутня газета „Правда” за 2 липня 1951 р., „де була опублікована та погромна стаття на український народ, а зокрема на Володимира Сосюру, Олександра Корнійчука, Костя Данкевича та інших діячів нашої культури. Це число спалене, як спалено і всі числа „Радянської України” з „викриттями українського націоналізму” у розвиток статті „Правди”⁵⁶.

Петро Волиняк наводить розлогі цитати із статей московської „Правди” *Вище ідейний рівень і художню майстерність!* (від 7 липня 1951 р.), *Проти ідеологічних викривлень у літературі* (від 13 липня 1951 р.), а також із статті від 16 липня 1951 р., що засвідчують антиукраїнський характер радянської політики.

Остання частина статті – *Кого ж знищує „Правда”, себто Росія?*. Петро Волиняк акцентує на очевидному факті: „голова Верховної Ради (О. Корнійчук. – М. Я.) не сміє вільно висловитись у п’єсі, – щоб не забути збезчестити України і не перекрутити її історії, а значить і бажань українського народу, – то хто ж вам повірить, що він і Верховна Рада, якою він керує (голова ж, а не ноги, він там!), має право видавати закони на користь українського народу й України?”⁵⁷.

Розлогі міркування автора статті присвячені В. Сосюрі: „Сосюра не раз був під обстрілом совєтської критики. Його обвинувачували в побутовому розкладі (любив випити, а потому заплакати), його обвинувачували за міщанські настрої в поезії (хто не пам’ятає його *Білих акацій?*), а один раз (на початку 30-х років) В. Сосюра трохи був не наклав головою за збірку *Серце*, яка була майже вся написана в Ленінграді, гостро протиросійська, у якій поет порівняв Петра Великого з сталінською сучасністю, і взагалі написав таке й так, що ніби від Володьки Сосюри того не можна було й чекати. Та збірка була в продажу лише два дні і її майже ніхто не має і мало хто знає.

Але не зважаючи на це, Сосюра завжди мав славу радянського поета і обвинувачувати його в націоналізмі було таки дуже важко, бо він лише безмежно любив свою землю і своїх людей, не питаючи чи вони радянські чи не радянські”⁵⁸. Петро Волиняк вважає, що поезія В. Сосюри *Любить Україну* теж радянська, бо написана „з приводу звільнення України від німців [...]”, коли

⁵⁵ *Ibidem*, с. 26.

⁵⁶ *Ibidem*, с. 26.

⁵⁷ *Ibidem*, с. 27.

⁵⁸ *Ibidem*, с. 28.

автор повернувся з фактичного заслання (евакуації) в глибину Росії”⁵⁹. Емоціями й патріотизмом переповнена ця поезія, як і *Моєму краєві* М. Рильського. До речі, ці твори редактор „Нових Днів” помістив на першій сторінці цього числа. Петро Волиняк ставить риторичні питання: „І хіба за любов до своєї землі, до свого народу можна катувати? Хіба це не є властивість лише всепожираючої російської породи безклясовиків і космополітів, які не можуть допустити, щоб хтось любив свій край?”⁶⁰.

Автор статті спостеріг, що частина української преси в Канаді, передруковуючи вірш В. Сосюри *Любить Україну* „свідомо опускає деякі строфи (протинімецькі), ніби це мало б безчестити Сосюру... Не маємо права виступати в ролі вчителя чи опікуна, але з редакторського обов’язку засуджуємо таку фактичну переробку Сосюри”⁶¹. „Це навпаки принижує тих, хто боїться показати, що Сосюра тішився, що „на захід женуть чужинців в зелених мундирах””⁶². Петро Волиняк стратегічно виставляє ідеологічні акценти: „Крім того, це зменшує наші пропагандивні можливості проти Росії, бо з російської критики цього вірша кожному видно, що в СССР можна ненавидіти німців, але поруч з цим ніяк не дозволено любити Україну”⁶³.

Висновки автора статті оптимістичні: події, які відбуваються тепер в Україні, тільки засвідують невмирущість народу. „Всупереч сльзоточивим запевненням наших урапатріотів, ми незламні і невмирущі, бо **„душу українця продовбати тяжче, ніж камінь. На тисячі ренегатів припадають десятки тисяч непоборних. Грунт родить українство”**, як висловився Юрій Шерех у своїй праці *Думки проти течії*”⁶⁴.

У постскрипті Петро Волиняк зауважує, що американська преса принесла звістку про те, що одеський композитор Костянтин Данкевич, автор музики опери *Богдан Хмельницький*, написав до „Правди” покайного листа. Редактор „Нових Днів” вважає, що його заяву треба так: „Клянусь, що ніколи вже не писатиму нічого на українські теми і в українському дусі, а якщо й писатиму, то так, щоб того твору ніхто не слухав і ним не цікавився.” Це єдине, що може врятувати йому життя...”⁶⁵.

Своєрідним продовженням цієї статті Петра Волиняка є його публікація в жовтневому числі *Боротьба з українським змістом в українській літературі*, в якій висвітлено матеріали розширеного пленуму Спілки радянських письменників України, що відбувся в кінці липня – на початку серпня 1951 р. Автор відразу наголошує, що завдання пленуму, згідно з наказами з Москви,

⁵⁹ *Ibidem*.

⁶⁰ *Ibidem*.

⁶¹ *Ibidem*.

⁶² *Ibidem*.

⁶³ *Ibidem*.

⁶⁴ *Ibidem*.

⁶⁵ *Ibidem*.

– „викорчувати рештки буржуазного націоналізму”⁶⁶. Наставнови Й. Сталіна повторив О. Корнійчук, який виголосив основну доповідь, „розкритикувавши буквально всіх, починаючи з Сосюри і кінчаючи самим собою”⁶⁷. О. Корнійчук вважав, що „**український націоналізм цілком відродився у війні і з повое-єнні роки**”⁶⁸, найбільше уваги приділяючи критиці творів Ю. Яновського та літературознавчих досліджень Ю. Кобилецького. „Але сміх і сльози викликає Корнійчукова критика самого себе, – коментує Петро Волиняк. – Приниження, якого зазнає людина за соціалізму, тут виступає просто клясично”⁶⁹.

На основі доповіді О. Корнійчука та дискусії, яка відбулася на пленумі СРПУ редактор „Нових Днів” робить ряд висновків:

„1. В час останньої війни в українському народі збільшилася віра в розвал російської соціалістичної тюрми народів і письменники, як авангард нації, цю віру відбили в своїх творах;

2. В повоеєнні роки ця віра не зникла, а навпаки зросла і цей зріст її знову знайшов свій відгук в українській радянській літературі – українські письменники почали в своїх творах будувати мур між Україною і Росією, почали встановлювати „невидимі (поки що!) кордони” між цими „братніми республіками”;

3. У зв’язку з тим, що внаслідок чистки „безродних космополітів” українські літературні кола в Україні очистились від жидівського елементу, який від часу ліквідації Скрипника посідав у нашому літературному процесі панівне місце і був прямою агентурою ГПУ-НКВД серед письменників, – українські письменники і критики виступали майже однозгідно, не ліквідуючи один одного, а зберігаючи і допомагаючи один одному;

4. Росія, що в час війни змушена була піти на поступки Україні, тепер – на порозі нової світової війни – намагається проламати спільний фронт української літератури і зламати її опір пляновій русифікації України”⁷⁰.

Висновки Петра Волиняка дещо тенденційні, однак вони засвідчують актуальність українського національного питання в культурі й мистецтві СРСР. Аналогічним підтвердженням є і наведені дебати, які розгорнулися після доповіді О. Корнійчука. До речі, автор статті зауважив різницю „в звітах про пленум, які вміщено в московській і в київській літературних газетах: в київській все злагіднено, а в московській загострено і критиковано виступи, які **„не задовольнили пленум”**”⁷¹. На думку Петра Волиняка, „все це є доказом того, що Україна бореться і ця боротьба не тільки не вщухає, а загострюється, і Росія

⁶⁶ П. Волиняк, *Боротьба з українським змістом в українській літературі* [в:] „Нові Дні”, 1951, ч. 10, с. 20.

⁶⁷ *Ibidem*, с. 20.

⁶⁸ *Ibidem*, с. 20.

⁶⁹ *Ibidem*, с. 24.

⁷⁰ *Ibidem*, с. 24–25.

⁷¹ *Ibidem*, с. 25.

мусить або поступитись, або приступити до негайної чергової фізичної ліквідації українських письменників”⁷².

Отже, на матеріалі аналітичних публікацій Петра Волиняка на сторінках часопису „Нові Дні” (Торонто) за 1950-й та 1951 роки виокремлено ідеологічний аспект. Журналіст оперував такими загальнонауковими методами, як аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, демонструючи високу компетентність та інтелектуальний рівень. Автор представляв різні погляди на проблеми, прагнути максимальної об’єктивності. Суспільно-політична проблематика статей, оглядів і коментаря Петра Волиняка пов’язана з подіями в СРСР та Канаді. Окрім того, літературно-мистецькі проблеми публіцист досліджував у взаємозв’язку з ідеологічними. Значною мірою ідеологічний аспект в аналітичних публікаціях Петра Волиняка зреалізований за допомогою аналізу суспільних фактів та явищ, огляду преси, історичних екскурсів, елементів журналістського розслідування та прогнозування. Вагомим є також особистий досвід автора. Усвідомлюючи відповідальність друкованого слова, редактор місячника „Нові Дні” плекає високий моральний пафос, мвючи на меті створити ідеальний український простір.

ЛІТЕРАТУРА

- Слово до читачів [в:] „Нові Дні”, 1950, ч. 1, зворот титульного аркуша.
 Чергова диверсія російського комунізму [в:] „Нові Дні”, 1951, ч. 5, с. 15.
 Боровик М. *Українсько-канадська преса та її значення для української менишини в Канаді*, Мюнхен 1977, с. 220–221.
 Гурко С. *Притча про велику людину (Пам’яті П. В.)* [в:] „Нові Дні”, 1984, ч. 411, с. 1–2.
 Дальний М., *У справі річниць і ювілеїв* [в:] „Нові Дні”, 1984, ч. 407, с. 25.
 Дальний М., „Нові Дні” – це був популярний журнал [в:] „Свобода”, 2001, 9 бер., № 10, с. 20.
 Волиняк П., *Боротьба з українським змістом в українській літературі* [в:] „Нові Дні”, 1951, ч. 10, с. 20–25.
 Волиняк П., *Гнучкість російської тактики* [в:] „Нові Дні”, 1950, ч. 3, с. 6–8.
 Волиняк П., *Дещо про політику й культуру* [в:] „Нові Дні”, 1950, ч. 5, с. 20–22.
 Вол. П. [Волиняк Петро], *Дещо про соціалізм і літературу* [в:] „Нові Дні”, 1951, ч. 2, с. 29–30.
 Волиняк П., *Кремль признався до злочинів* [в:] „Нові Дні”, 1950, ч. 7, с. 12–13.
 Волиняк П., *Підсумки декади* [в:] „Нові Дні”, 1951, ч. 8, с. 26–28.
 Волиняк П., *Поговоримо відверто*, Торонто 1975.
 Волиняк П., *Процес СБУ й СУМ-у – процес над воюючою Україною* [в:] „Нові Дні”, 1950, ч. 6, с. 16–19.

⁷² *Ibidem*, с. 25.

- Кислиця Дм., *П.К.Волиняк – видавець і редактор „Нових Днів” і думки з нагоди 20-річчя „Нових Днів”* [в:] „Нові Дні”, 1970, ч. 241–242, с. 15–19.
- Клиновий Ю., *Петро Волиняк (1907–1969)* [в:] Північне сяйво: альманах V, упорядкував Яр Славутич, Едмонтон 1971, с.170–171.
- Пишкало І., *Торонто у 20-річчя журналу „Нові Дні”* [в:] „Нові Дні”, 1970, ч. 241–242, с. 23.
- Яблонський М., *Репортаж Петра Волиняка „Кубань – земля українська, козача...”: жанрові та художньо-публіцистичні особливості* [в:] „Діалог : Медіа – студії”, 2015, вип. 20, с. 116–127.

**PETRO VOLYNYAK’S ANALYTICAL PUBLICATIONS:
IDEOLOGICAL ASPECT (AS EXEMPLIFIED
BY «NOVI DNI» FOR YEARS 1950–1951)**

The article analyses the analytical publications of the editor of the monthly "Novi Dni" (Toronto) Petro Volyak during the years 1950–1951, with a particular focus on the ideological aspect. It analyses the actual social and political issues of the articles, reviews and a commentary related to the events in the Soviet Union and Canada. It demonstrates how Petro Volyak comprehended literary and artistic problems in relation to the ideological aspect. It is concluded that the publicist used research methods such as analysis, synthesis, comparison, and generalization. It was found that the ideological aspect in Petro Volyak's analytical publications was realized with the help of the analysis of social facts and phenomena, press review, historical tours, elements of journalism investigation and forecasting. A significant role of personal experience of the author is emphasized.

Key words: journalism of Diaspora, journalism analytics, article, review, comment, Petro Volyniak, monthly "Novi Dni".